

Életreform az 1920-as 30-as évek Magyarországon

NAGY ANDREA

Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar
Neveléstudományi Doktori Iskola

Németh András és Pirka Veronika (2013 szerk.): *Az életreform és reformpedagógia – recepció és intézményesülési folyamatok a 20. század első felében.* Gondolat Kiadó, Budapest.

ATANULMÁNYKÖTET egy, az ELTE PPK Pedagógiatörténeti Tanszékén, a doktori iskola hallgatóinak bevonásával megvalósuló, 2008-2012-ig tartó OTKA kutatás részeredményeit mutatja be. A Tanszéken folyó életreform és reformpedagógia kutatások a kilencvenes évek elején kezdődtek és azóta számos kiadvány látott már napvilágot a kutatócsoport jóvoltából, melyek közül talán a legismertebb az 1999-ben *Németh András* és *Ehrenhard Skiera* gondozásában megjelent *Reformpedagógia és az iskola reformja* című kötet.

A kutatások komoly nemzetközi együttműködések is eredményeztek többek között a flensburgi és a grazi egyetemmel. A kutatások különlegessége, hogy az életreform-mozgalmak és a reformpedagógia-törekvések kapcsolatának vizsgálatát igen tág társadalmi és kulturális kontextusban szemlélik. Azaz nem csak a reformpedagógiai iskolamodelleket kutatják, hanem például a korabeli sajtóban, vagy a különböző művészeti ágakban megjelenő életreform motívumokat is. Jelen kötet is ezt a széles vizsgálati spektrumot reprezentálja, ami kitűnően

megmutatkozik abban a négy témakörben, amelybe a tanulmányokat besorolták: tánc és mozdulatművészet; korabeli sajtó diskurzusai és vallási reformmozgalmak; népi ideológia; hazai és nemzetközi reformpedagógiai törekvések.

Az első tanulmánycsoport a tánc- és a mozdulatművészet témakörét járja körül. *Németh András* *Az életreform társadalmi gyökerei, irányzatai, kibontakozásának folyamatai* című értekezése a címéhez hűen egy általános bevezető tanulmány, tulajdonképpen nem csak az első témakörnek, hanem az egész kötetnek is a prologusa. Szó esik benne a természetgyógyásztól a ruházati reformon keresztül a képzőművészeti mozgalmakig szinte mindenről. *Forgács D. Péter* tanulmánya az ausztriai szving mozgalom tragikus és oly kevéssé ismert történetét mutatja be. A következőkben *Boreczky Ágnes* jóvoltából a század elejének három nagy mozdulatművészeti iskoláját, azok vezetőjét (Dienes Valéria, Madzsar (Jászi) Alice és Szélpál Olga) és kapcsolatrendszerét ismerhetjük meg. *Bolvári-Takács Gábor* pedig a táncképzés hazai intézményesülésének alakulását vázolja a 19. század végétől a 20. szá-

zad közepéig.

A következő tematikus egység a pedagógiai és vallási reformok, valamint a sajtónyilvánosság köré szerveződik. Első darabjában *Pirka Veronika* az életreform-mozgalmakban megjelenő megmentés motívum, valamint a korszak higiéniai diskurzusainak megjelenését vizsgálja a Népmivélés/Új Élet valamint a Kisdenevelés című folyóiratokban. Köztudott, hogy az életreform-mozgalmak és így a reformpedagógiák is kiemelt figyelmet szenteltek a természetességnek és a természet közelségnek. *Ackermanné Kelő Kamilla* tanulmánya attól lesz érdekes, hogy ennek a motívumnak az oktatásban való megjelenését egy olyan médiumban vizsgálja, nevezetesen a Jövő Útjain-ban, amely a két világháború között működött, tehát olyan időszakban, amikor már ezek a törekvések hazánkban is kibontakoztak. Ezáltal arra derül fény a dolgozatban, melyek azok a természetközeli oktatással kapcsolatos elemek, amelyek valóban bekerültek a mindennapok diskurzusaiba. *Pethő Villő* tanulmányában a 17 évfolyamot megélt, az 1920-as 30-as évek gyakorlatilag egyedüli zenepedagógiai újságján, az Énekszón keresztül ismerkedhetünk meg a kor hazai zenei törekvéseivel. A következő médium, amely vizsgálódás tárgya lesz nem más, mint a „legendás” Nyugat című folyóirat, amely bár elsősorban szépirodalmi újság volt, *Pap K. Tünde* jóvoltából megismerhetjük, hogy milyen életreform mozzanatok és hogyan jelentek meg hasábjain. A tanulmányok közül egyedül *Mikonya György* foglalkozik a vizsgált időszak vallási reformjaival. Értekezése középpontjában az áll, hogy a három nagy keresztény egyház – katolikus, református, evangélikus – hogyan próbált

meg túlélni a háborúkkal és gazdasági válságokkal sújtott korszakban, hogyan próbált meg reményt és stabilitást nyújtani a kiábrándult embertömegeknek.

A tanulmányok harmadik csoportja a népi kultúra, a népies ideológiák köré szerveződött. *Sanda István Dániel* tanulmánya az első ebben a témakörben, amelyben párhuzamba állítja Kós Károly és a Gödöllői Művésztelep munkásságát. Kodály életművéhez ad további adalékokat a kötet következő tanulmányban *Bányász-Németh Tilda. Kovács Henrik* az 1930-as évek legnagyobb magyar népi kultúrát bemutató mozgalmának, a Gyöngyösbokrétának a történetét mutatja be. A soron következő értekezésben *Németh Regina* a népi kultúra felé fordulás hazai megnyilvánulásai közül Malonyay Dezső munkásságával, valamint a Bárczi István által alapított Népmivélés magazinnal foglalkozik. *Pethő Villő* a kötetben szereplő második tanulmányában arra keresi a választ, az Énekszó című folyóirat elemzésének segítségével, hogy milyen párhuzamok és különbségek érhetők tetten az 1920-as és 1930-as években a magyar illetve a német zenepedagógia között, hatottak-e és hogyan a német törekvések a hazaiakra. A témakör záró darabjának kétharmada akár a kötet nyitánya is lehetne, hiszen *Vincze Beatrix*tól részletes korrajzot kapunk a 19. és 20. század fordulójáról, valamint a két világháború közötti időszakról. Megismerhetjük a kor emberében felmerülő félelmeket, reményeket és kihívásokat, valamint a magyarság történelmi és politikai labirintusát az oktatáspolitikán, a szellemi élet színteréül szolgáló újságokon és a kiemelkedő gondolkodókön keresztül. A tanulmány utolsó harmadában két erdélyi születésű író munkássá-

gával foglalkozik részletesebben, nevezetesen *Szabó Dezsővel és Németh Lászlóval*.

Az utolsó témakör a reformpedagógiával foglalkozik, és bár ez talán a legismertebb törekvése az életreform mozgalmaknak, ebben a tanulmánykötetben az egyéb társadalmi és kulturális mozgalmak nagyobb hangsúlyt kaptak, így mindössze három tanulmányt foglal magába, abból is kettő ugyanazon szerzőtől származik. *Kissné Zsámboki Réka* első tanulmánya *Freinet* életét mutatja be, kiemelve azokat a mozzanatokat, amik befolyásolták pedagógiai koncepcióját, majd általánosságban ismerteti iskolamodelljének főbb elemeit, különös tekintettel az életreformmozgalmakkal összecsengő motívumokra. Második tanulmánya ezzel szemben a *Freinet* által alkalmazott önkifejezési, kommunikációs és szervezési technikákra fókuszál, valamint az iskola épületére és be-

rendezésére. Mindezek mellett pedig megismerhetjük, hogy hogyan is néznek ki és működnek ma a *Freinet* iskolák. *Pajorné Kugelbauer Ida* tanulmányában összehasonlító vizsgálatot készített az 1919-1949 között működő Új Iskoláról és az 1926-1933 között működő Kissvábhegyi Waldorf Iskoláról, amelyben sok érdekességet megtudhatunk a két iskola mindennapjairól és alapítóik kapcsolathálójáról.

A kötetet kinyitva és a tanulmánycímeket olvasva, első olvasatra nem feltétlenül látjuk a kapcsolódási pontokat az egyes tanulmányok között, sokszor még a négy témakörön belül sem. A kötet végigolvasása közben azonban a sok apróbb részlet puzzle-szerűen egy egészé áll össze. A témák változatosságának köszönhetően rendkívül színes, sokrétű korrajzot kapunk a két világháború közötti Magyarországról.